

Сергій Сличко

м. Дніпро, Dnipro

аспірант кафедри адміністративного

та митного права

Університету митної справи та фінансів України

ORCID: 0000-0001-7237-9732

<https://doi.org/10.32782/2306-9082/2022-47-3>

УДК 342.9+339.543

Удосконалення митних формальностей щодо товарів в міжнародних поштових та експрес відправленнях

Постановка проблеми. Сьогодні неможливо уявити розвиток світової транскордонної торгівлі без процесів всесвітньої інтеграції та гармонізації, використання новітніх технологій у сфері комунікацій, обміну інформацією та здійснення фінансових операцій. Зазначені процеси формують інноваційні зміни не тільки на рівні економічної взаємодії держав та міжнародних організацій, а й створюють зручні умови підприємцям і пересічним громадянам для здійснення електронної комерції завдяки доступності товарних онлайн-маркетів різних країн світу в мережі Інтернет. Найбільші інтернет-магазини світу, такі як Amazon, Walmart, Alibaba, eBay вже давно адаптували свої маркет-плейси під потреби іноземних покупців, а обсяги їх транскордонних продажів із року в рік неухильно зростають.

Переваги електронної комерції полягають в тому, що вона суттєво скорочує дистанцію між покупцями та продавцями, прискорює практично всі основні операції, бо спілкуватись із покупцем/продавцем можна

напряму, а рекламувати свої продукти без зайвих витрат. Товари можливо купити дистанційно, застосовуючи електронний обмін даними, маркетинг та банкінг, адже використання електронних платіжних систем та цифрових валют вже давно активно запроваджуються в системи електронної комерції. При такому високому ступені мобільності електронної комерції цілком логічно є потреба швидкого отримання товарів від продавця до покупця, на яке, в першу чергу, впливають способи доставки, швидкість та якість митного оформлення при перетині кордонів. У більшості випадків при дистанційній закупівлі в закордонних онлайн-магазинах покупцями обирається саме пересилання товарів у міжнародних поштових та експрес відправленнях через можливість їх швидкого отримання. Не дивлячись на те, що в більшості країн світу митне оформлення товарів у міжнародних поштових та експрес відправленнях відбувається з використанням засобів електронного декларування та характеризується максимально

спрощеними митними процедурами, автоматизація митних формальностей при переміщенні відповідних товарів в Україні на разі лише зазнає свого становлення. З огляду на стрімкий розвиток електронної комерції виникає потреба у дослідженні особливостей митних формальностей щодо товарів, які надходять в Україну в міжнародних поштових та експрес відправленнях, та визначенні шляхів удосконалення правового регулювання таких формальностей з метою їх адаптації до вимог сучасної транскордонної торгівлі та одночасного спрощення через автоматизацію зазначених процедур. Саме тому актуальність цієї проблематики обумовила вибір даної теми наукового дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню правової природи та змісту категорії «митні формальності» приділяли увагу різноманітні вчені адміністративно-правової науки, зокрема, А. Войцещук, Є. Додін, З. Кунева, Я. Назарова, П. Пашко, Д. Приймаченко, С. Терещенко та інші. Наявність наукових публікацій щодо автоматизації митних процедур так само свідчить про деякий інтерес науковців до даного питання, таких як Л. Івашова, Ю. Коновалов, Р. Мелеха, О. Микуняк тощо. Однак, питання автоматизації або діджиталізації митних формальностей при переміщенні товарів у міжнародних поштових та експрес відправленнях через митний кордон України ще не було предметом окремого дослідження, чим теж обґрунтовується актуальність підготовки цієї наукової публікації.

Постановка завдання. Мета – дослідження особливостей митних формальностей щодо товарів, які надходять (пересилаються) в Україну в міжнародних поштових та експрес відправленнях, аналіз їх правового регулювання з метою удосконалення останнього та прискорення процесів автоматизації митних формальностей щодо товарів

при переміщенні (пересиланні) їх через митний кордон України у міжнародних поштових та експрес відправленнях.

Виклад основного матеріалу. Переміщення товарів через митний кордон України у міжнародних поштових та експрес відправленнях завжди пов'язане із здійсненням відповідних митних формальностей, які навіть в умовах загальної автоматизації митного адміністрування, все ще мають суттєві проблеми в частині декларування, сплати митних платежів і реалізації контролю з огляду на потребу забезпечення законності переміщення вмісту посилок. Це означає, що від якості, повноти та швидкості митних формальностей щодо відповідних товарів залежить рівень державної безпеки України. Зазначене напряму відповідає змісту діяльності митних органів, адже, відповідно до частини 1 статті 544 Митного кодексу України від 02.10.2019 «призначенням митних органів є створення сприятливих умов для розвитку зовнішньоекономічної діяльності, забезпечення безпеки суспільства, захист митних інтересів України» [1].

Серед наукових підходів до визначення поняття «митні формальності» можна розрізнити два основних напрямки: повне ототожнення митних формальностей із митними процедурами (Я. Назарова, П. Пашко) та часткове їх ототожнення із застереженням, що поняття «митні процедури» є ширшим за поняття «митні формальності» (А. Брачук, Д. Приймаченко). На нашу думку, найбільш вдало сформував зміст категорії «митні формальності» Д. Приймаченко, який зазначив, що під митними формальностями слід вважати «сукупність дій посадових осіб митних служб та інших учасників митних правовідносин, вчинення яких спрямоване на здійснення митних процедур (митного контролю, митного оформлення, сплати мита, податків тощо)» [2, с. 194]. Наведене

визначення повністю відповідає змісту поняття митних формальностей щодо поштових відправлень, закріпленому в розділі 2 спеціального додатку J Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур 1973 року, в якому вказано, що: «митні формальності щодо поштових відправлень – це всі операції, здійснювані зацікавленою стороною та митною службою стосовно поштових відправлень, які включають оформлення поштових відправлень, пред'явлення митній службі, стягнення мита та податків» [3]. Зазначене дозволяє зробити висновок, що митні формальності стосовно товарів, які переміщуються (пересилаються) через митний кордон України у міжнародних поштових та експрес відправленнях, – це сукупність законодавчо визначених операцій з перевірки митними та іншими контролюючими органами відомостей, які містяться в митних документах, операцій з митного оформлення та оподаткування митними платежами, а також видачі зацікавленим особам дозволу про користування та (або) розпорядження товарами відповідно до обраної митної процедури.

Національне законодавче регулювання категорії «митні формальності» зазнало деякої трансформації у 2019 році, коли Законом України «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо деяких питань функціонування авторизованих економічних операторів «було додано автоматизовану систему митного оформлення до суб'єктів виконання митних формальностей, передбачених пунктом 29 статті 4 Митного кодексу України [4]. Таким чином, поняття митних формальностей набуло наступного змісту – «сукупність дій, що підлягають виконанню відповідними особами і митними органами, а також автоматизованою системою митного оформлення з метою дотримання вимог законодавства України з питань митної

справи» [1]. З наведеного вбачається, що здійснена актуалізація правового регулювання співвідносилась з курсом спрощення процедур торгівлі, закріпленим Організацією економічної співпраці та розвитку [5] та зі змістом концепції «Розумні кордони (SMART borders) для безперешкодної торгівлі, подорожей і транспортних перевезень». Ця концепція була обрана саме для митниці в 2019 році в якості своєї підтримки Програми ООН з питань сталого економічного розвитку на період до 2030 року. Так, у відповідності до неї «бути "розумним" означає необхідність для митниці розробляти, використовувати і впроваджувати рішення, які є "автоматизованими". У прагненні створити менш трудомісткий прикордонний простір, в якому з'являються, спільно використовуються і ефективно аналізуються дані, митниця повинна покладатися на автоматизовані процеси...» [6]. Враховуючи зазначене, вже наприкінці 2019 року в рамках пріоритету цифрової трансформації митниці в Україні було презентовано проект мобільного додатку «e-Borders» – «Митниця в смартфоні», який було розроблено спільно фахівцями Державної митної та прикордонної служб України. Планувалось, що з 2020 року такий додаток мав надати доступ до автоматизованих сервісів товарної класифікації, інтеграції з ціновими базами інших країн та доступ до самостійного декларування товарів з можливістю використання інформаційних систем стеження за ситуацією в пунктах пропуску на кордоні. E-Borders також мав запустити процес діджиталізації митних формальностей при переміщенні (пересиланні) товарів через митний кордон України різними видами транспорту, в тому числі у міжнародних поштових та експрес відправленнях, шляхом співпраці з контейнерними лініями та через використання їх міжнародної моніторингової системи,

яка за допомогою технології блокчейн дозволяла відслідковувати рух кожного контейнеру в будь-якій країні світу [7]. Однак, запровадження роботи додатку e-Borders так і не було реалізовано.

Сьогодні цифровий розвиток Державної митної служби України є найважливішим пріоритетом її діяльності, про що свідчить запровадження Програми режиму спільного транзиту (NCTS); Програми спрощення за інститутом «Авторизованого економічного оператора (АЕО), Пілотного проекту виконання митних формальностей автоматизованою системою митного оформлення в автоматичному режимі тощо [4; 8; 9]. Визначальним кроком на шляху до цифровізації митних формальностей стало приєднання України до Конвенції про спрощення формальностей у торгівлі товарами та Конвенції про процедуру спільного транзиту, яке дасть змогу приєднатись до «митного безвізу» з країнами Європейського регіону з 10 жовтня 2022 року [10; 11].

Процеси цифровізації та автоматизації митних формальностей щодо товарів, які переміщуються через митний кордон України у міжнародних поштових та експрес відправленнях були продовжені із прийняттям Верховною Радою України законодавства про е-декларування міжнародних посилок. Так, 19 липня 2022 року набув чинності Закон України «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо оподаткування митними платежами товарів, що переміщуються (пересилаються) у міжнародних поштових відправленнях, міжнародних експрес-відправленнях, та порядку їх декларування» (далі – Закон), яким по-перше, модифіковане поняття «експрес-перевізника» («...експрес-перевізник – перевізник, який на виконання угоди (угод) з іноземним оператором про обмін міжнародними експрес-відправленнями

здійснює прискорене перевезення міжнародних експрес-відправлень з використанням будь-якого виду транспорту, забезпечує приймання, обробку, пред'явлення таких відправлень митним органам для митного контролю та митного оформлення, видачу одержувачам (повернення відправникам), а також використовує інформаційні, телекомунікаційні, інформаційно-телекомунікаційні системи для відстеження проходження міжнародних експрес-відправлень протягом усього часу переміщення від відправника до одержувача, електронну систему обліку та зберігання відправлень»); по-друге, передбачене запровадження електронного декларування міжнародних поштових та експрес-відправлень шляхом подання операторами поштового зв'язку чи експрес-перевізниками відповідних реєстрів міжнародних поштових та експрес відправлень (тимчасових та додаткових), визначення відомостей, що вносяться у такі реєстри, встановлення процедури та строків їх подання митному органу; закріплення виключно письмової форми декларування товарів, що переміщуються (пересилаються) у міжнародних поштових та експрес-відправленнях, що сприятиме автоматизації процесів здійснення їх митного контролю та митного оформлення, а також веденню об'єктивного обліку та формуванню достовірної статистики щодо таких товарів. Крім того, зміни передбачають, що «громадянин (уповноважена ним особа) має право самостійно декларувати товари (що надійшли у міжнародному відправленні, вартістю до 150 євро) у порядку, встановленому для громадян, шляхом подання митної декларації за формою, встановленою Кабінетом Міністрів України, у тому числі з використанням інформаційних технологій» [12]. Для порівняння, до набрання чинності норм згаданого Закону декларування товарів, що переміщуються (пересилаються)

через митний кордон України у міжнародних поштових та експрес-відправленнях відбувалось у письмовій формі шляхом подання митному органу всіх документів, необхідних для здійснення митного контролю та митного оформлення цих предметів без використання інформаційних систем.

Законом від 19 липня 2022 року також встановлено, що реєстри (тимчасові та додаткові) міжнародних поштових та експрес-відправлень замінюють митні декларації. До тимчасових реєстрів оператор поштового зв'язку, експрес-перевізник вносить відомості про вид відправлення, унікальний номер відправлення, декларанта, відправника, одержувача товарів у відправленні; найменування країни відправлення (призначення), товари у відправленні (найменування, звичайний торговельний опис, торговельна марка та виробник товарів (за наявності у товаросупровідних та комерційних документах), код товару згідно з УКТ ЗЕД, кількість, фактурна та/або митна вартість), відомості про нарахування митних платежів (суми митних платежів, спосіб і особливості їх нарахування та сплати, офіційний курс валюти України до іноземної валюти), транспортні, комерційні та інші супровідні документи на товари. До додаткових реєстрів крім відомостей, що вносяться до тимчасових реєстрів, оператором поштового зв'язку, експрес-перевізником вносяться відомості про номер і дату відповідного тимчасового реєстру (за наявності), суми митних платежів, що підлягають сплаті за цим реєстром, повернення відправлення відправнику [12].

Як бачимо, зазначені зміни правового регулювання митних формальностей щодо товарів, які переміщуються (пересилаються) у міжнародних поштових та експрес-відправленнях, по-перше, направлені на їх уніфікацію, адже переміщення міжнародних поштових та експрес-відправлень від

пункту пропуску до місця міжнародного поштового обміну та центральної сортувальної станції відбуватиметься на підставі транзитної митної декларації та документів, визнаних актами Поштового Союзу, а не єдиного транспортного документу. По-друге, подібне спрощення процедур декларування призведе до автоматизації процесів адміністрування при митному контролі та митному оформленні відповідних товарів та заповедження сучаснішої системи сплати податків при їх ввезенні. Зрозуміло, що такі зміни правового регулювання в частині прискорення митних формальностей щодо відправлень сприятимуть уникненню затримок митного оформлення посилок у пунктах пропуску завдяки тому, що інформацію щодо їх вмісту, відправників та отримувачів можна буде попередньо отримувати з електронних реєстрів. Мінімізація людського фактору в процесі митного оформлення/контролю буде відбуватись паралельно з максимізацією ролі інформаційних ресурсів, автоматизованої системи аналізу ризиків, телекомунікаційних технологій, використання режиму спільного транзиту, що якісно покращить облік переміщуваних товарів, який сьогодні здійснюється фактично «в ручному режимі», та суттєво зменшить факти маніпуляцій з документами, вартістю при декларуванні посилок, підміни товарних найменувань, подрібнення партій товарів, а це, в свою чергу, сприятиме запобіганню ввезення на митну територію України контрафактних, заборонених товарів або товарів, обіг яких обмежено.

Ще одним напрямом прискорення та спрощення митних формальностей щодо товарів, які переміщуються (пересилаються) у міжнародних поштових та експрес-відправленнях є забезпечення митних органів сучасними інформаційно-технічними засобами митного контролю, такими як інспекційно-оглядові комплекси

для поштових та експрес відправлень з метою подальшої автоматичної обробки та розпізнання сканованих знімків на предмет можливого порушення митного законодавства. Застосування зазначених комплексів стане максимально ефективним разом із використанням диференційованої системи розподілення фізичних осіб і товарів, що пересилаються ними у міжнародних поштових та експрес-відправленнях, залежно від типів ризику можливого порушення митного законодавства (умовно – «червоний», «помаранчевий», «жовтий» і «зелений»). Такі інформаційні комплекси забезпечували б застосування необхідних форм митного контролю автоматично з урахуванням специфіки переміщуваних товарів, без участі працівника митного органу. Результати співвідношення диференційованої системи фізичних осіб з товарами, які вони пересилають у відправленнях, в автоматичному режимі аналізуватимуться програмою, яка відображатиме на екрані інформацію про товари, щодо яких спрацювали показники максимального ризику. Стосовно інших товарних партій буде застосований автоматичний випуск, що значно прискорюватиме митні формальності при перетині кордону.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє сформулювати висновок про те, що основним напрямом удосконалення правового регулювання особливостей митних формальностей щодо товарів які переміщуються (пересилаються) у міжнародних поштових та експрес-відправленнях Україні є їх максимальна автоматизація, інформатизація та уніфікація в процесі митного оформлення та контролю. Сучасні зміни національного правового регулювання діяльності міжнародних поштових та експрес перевізників передусім направлені на використання ними інформаційних, телекомунікаційних систем для відстеження проходження

міжнародних експрес-відправлень, електронної системи обліку та зберігання відправлень, електронного декларування тощо. Завдання митних органів – оперативно реагувати на зміни, обумовлені стрімким розвитком транскордонної електронної комерції та, водночас, не допускати послаблення рівня митної безпеки в Україні. Саме тому протягом декількох останніх років активно запроваджуються механізми цифровізації, автоматизації та уніфікації митних формальностей, а сучасні обставини, пов'язані із приєднанням до зони спільного транзиту із країнами Європейського регіону, підтверджують правильність обраних напрямків. Особливості митних формальностей щодо товарів, які надходять (пересилаються) в Україну у міжнародних поштових та експрес відправленнях, тобто, в найшвидшому та найзручнішому варіанті доставки в рамках транскордонної торгівлі – не тільки зберегти ці показники, а й покращити їх.

Саме тому зазначені митні формальності неможливі без їх ефективного правового регулювання в наступних напрямках:

1) автоматизація, цифровізація та інформатизація операцій митного оформлення та контролю на основі міждержавної взаємодії, в тому числі модернізація та автоматизація системи оподаткування зазначених товарів митними платежами, перехід від процедури ручного обліку та контролю посилок до автоматизованого;

2) технологізація митних формальностей, яка реалізується у використанні сучасних телекомунікаційних засобів та інспекційно-оглядових комплексів з метою виявлення та аналізу можливих ризиків ввезення на митну територію України контрафактних, заборонених товарів або товарів, обіг яких обмежено.

За умови забезпечення такого комплексного підходу в удосконаленні митних формальностей щодо

товарів, які перетинають митний поставлених цілей, в іншому випадку кордон в міжнародних поштових та говорити про ефективне виконання експрес відправленнях, є можливість митними органами поставлених розраховувати на швидке досягнення завдань не вбачається можливим.

Список використаних джерел

1. Митний кодекс України від 13.03.2012. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44-45, № 46-47, № 48, ст. 552. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#n316> (дата звернення: 24.08.2022);
2. Приймаченко Д., Прокопенко В. Митні формальності: правова природа та зміст поняття (міжнародно-правовий аспект). *Адміністративне право і процес*. № 3(9). 2014. Ювілейний. С. 186-197
3. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур від 18.05.1973. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_643#Text (дата звернення: 25.08.2022);
4. Закон України «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо деяких питань функціонування авторизованих економічних операторів» від 02.10.2019 № 141-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 49, ст. 328 [<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/141-20#n15>] (дата звернення: 25.08.2022);
5. Why trade facilitation matters in today's global economy. Trade Facilitation. *OECD*. URL: <https://www.oecd.org/trade/topics/trade-facilitation/> (дата звернення: 25.08.2022);
6. Послання Всесвітньої митної організації до Міжнародного дня митника 2019 року. *MD Office*. URL: https://www.mdoffice.com.ua/ru/aSNewsDic.getNews?dat=25012019&num_c=691258 (дата звернення: 25.08.2022);
7. Митниця у смартфоні. Нефьодов анонсував додаток e-Borders. *Мінфін*. URL: <https://minfin.com.ua/ua/2019/12/10/40004747/> (дата звернення: 26.08.2022);
8. Закон України «Про режим спільного транзиту та запровадження національної електронної транзитної системи» від 17.09.2019 № 78-IX. *Відомості Верховної Ради України*. 2019, № 41, ст. 232 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/78-IX> (дата звернення 26.08.2022);
9. Наказ Державної митної служби України «Про запровадження рекомендаційно-технічного пілотного проекту виконання митних формальностей автоматизованою системою митного оформлення в автоматичному режимі» від 07.05.2020 № 167. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0167913-20> (дата звернення 27.08.2022);
10. Закон України «Про приєднання України до Конвенції про спрощення формальностей у торгівлі товарами» від 30.08.2022. № 2554-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2554-20#Text> (дата звернення 01.09.2022);
11. Закон України «Про приєднання України до Конвенції про процедуру спільного транзиту» від 30.08.2022 № 2555-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2555-20#Text> (дата звернення 01.09.2022);
12. Закон України «Про внесення змін до Митного кодексу України щодо оподаткування митними платежами товарів, що переміщуються (пересилаються) у міжнародних поштових відправленнях, міжнародних експрес-відправленнях, та порядку їх декларування» від 25.01.2022 № 1999-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1999-20#Text> (дата звернення 22.08.2022).

Сличко С. В. Удосконалення митних формальностей щодо товарів в міжнародних поштових та експрес відправленнях

Стаття присвячена дослідженню особливостей митних формальностей щодо товарів, які надходять (пересилаються) в Україну в міжнародних поштових та експрес відправленнях, аналізу їх правового регулювання та визначенню сучасних шляхів їх удосконалення, зокрема, через прискорення процесів автоматизації митних формальностей щодо відповідних товарів.

Удосконалене визначення митних формальностей щодо товарів, які переміщуються (пересилаються) через митний кордон України у міжнародних поштових та експрес відправленнях, на основі аналізу положень міжнародно-правових актів, національного законодавства та позицій юридичної доктрини як сукупність законодавчо визначених операцій з перевірки митними та іншими контролюючими органами відомостей, які містяться в митних документах, операцій з митного оформлення та оподаткування митними платежами, а також видачі зацікавленим особам дозволу про користування та (або) розпорядження товарами відповідно до обраної митної процедури.

Проаналізовані актуальні зміни національного законодавства в частині митного оформлення й контролю посилок, здійснені окремі порівняння із попереднім правовим регулюванням зазначених митних процедур.

Доведено, що проаналізовані зміни правового регулювання в частині прискорення відповідних митних формальностей сприятимуть зменшенню затримок митного оформлення посилок завдяки мінімізації людського фактору в процесі митного оформлення/ контролю, максимізації ролі інформаційних ресурсів та автоматизації системи аналізу ризиків щодо відповідних товарів.

Запропоновано забезпечити митні органів інспекційно-оглядовими комплексами, які б формували підґрунтя для використання диференційованої системи розподілення фізичних осіб і товарів, залежно від типів ризику можливого порушення митного законодавства (умовно – «червоний», «помаранчевий», «жовтий» і «зелений»), що сприятиме запобіганню ввезення на митну територію України контрафактних, заборонених товарів або товарів, обіг яких обмежено.

Ключові слова: митні формальності, автоматизація, поштові відправлення, експрес відправлення, удосконалення.

Slychko S. Improvement of customs formalities for goods in international postal and express shipments

The article is devoted to research of peculiarities of customs formalities of goods that are moved (sent) to Ukraine in international postal and express shipments; review of current legal regulation and defining of the modern ways of their improvement by increase of customs formalities automation for relevant goods in particular.

The definition of customs formalities of goods that are moved (sent) across the customs border of Ukraine in international postal and express shipments is improved, taking into account the analysis of international legal acts, national legislation and legal doctrine positions. Such customs formalities are defined as a set of legally determined operations to verify the customs documents information, customs clearance operations and customs duties by customs and other regulatory authorities.

The latest changes of national legislation regulating customs clearance and control of the parcels are analysed; some comparisons with the previous legal regulation of mentioned customs procedures are made.

The analysed changes in legal regulation on acceleration of customs formalities are proved to reduce the delays of customs clearance of parcels due to minimization of human factor in customs clearance/control process, maximization of the role of information resources and automation of risk analysis system of mentioned goods.

Providing the customs authorities with inspection and examination means that would form the basis for a differentiated system of distribution of the individuals and goods, depending on the type of risk of possible violations of customs laws (conditionally – “red”, “orange”, “yellow” and “green”) are suggested in case to prevent the import of counterfeit and illegal goods to Ukraine.

Key words: customs formalities, automation, postal and express shipments, improvement.